

vrijheid. Wanneer de overheid kunstenaars en organisaties subsidieert, doet ze meer dan hun artistieke werking mogelijk maken. Ze creëert in de eerste plaats een 'vrijplaats' voor artistieke expressie die even essentieel is voor de democratie als het parlement. Een cultuurbeleid groeit niet organisch. Het is de bewuste uitdrukking van wat een gemeenschap (via haar politieke vertegenwoordigers) voor haar cultureel overleven essentieel vindt en dus financieel ondersteunt.

Voor politicoloog Benjamin Barber zijn kunst en democratie ten diepste met elkaar verbonden. Zowel kunst als democratie hebben nood aan een gemeenschap om te bestaan. Beide delen de collegialiteit, de solidariteit, het samenwerken en het partnerschap. Het is geen toeval dat in niet-democratische regimes de relaties tussen mensen bepaald worden door angst en wantrouwen. Wanneer mensen van elkaar geïsoleerd raken en de gemeenschap verbreekt, is er geen kunst mogelijk. Daarnaast ontwikkelt de kunst ons vermogen om ons iets anders te verbeelden dan wat we zijn, om voorbij grenzen, accenten, talen, religies, kleuren te kijken. Kunst is een oefening in het luisteren, aldus Barber: 'We denken allemaal dat democratie te maken heeft met duidelijk spreken, goed spreken..., maar in feite gaat echte democratie niet over het spreken, maar wel over het goed luisteren, over horen, over empathie, over het begrijpen van de ander, over het zien van anderen's belangen en daar "common ground" in vinden.' Kunst is tenslotte nauw verweven met 'interdependence', het besef van een fundamentele wederzijdse afhankelijkheid in de nieuwe wereldorde.

De multiculturele uitdaging

De grote uitdaging waar het cultuurbeleid voor staat is het mee vormgeven van de 'multiculturele' samenleving. Een leefbare invulling van dat begrip kan alleen maar via dialoog en onderhandelingen. Het is *bon ton* geworden om te zeggen dat de integratie mislukt. De schuld daarvoor wordt bij de anderen gelegd (de allochtonen, de islam). Dat is in alle betekenissen van het woord 'goedkoop'. Je kan met evenveel recht beweren dat er nog steeds geen ernstige poging ondernomen is om de multiculturele samenleving op een volwassen manier tot stand te brengen. Wat mislukt is, is de idee dat wij er zelf niets voor moeten doen, dat een dergelijke samenleving zonder problemen tot stand komt, en dat het in de eerste plaats de anderen zijn die zich moeten aanpassen. 'Misschien moeten we ons afvragen wat er gebeurt als we de politieke implicaties van multiculturalisme omarmen in plaats van ze uit de weg te gaan', aldus de Britse socioloog Paul Gilroy, 'maar het vereist wel een kritische kijk op de relatie tussen cultuur, geschiedenis en macht.' Die kritische kijk is een teken van volwassenwording.

In een Belgisch/Vlaamse context omvat een dergelijk multicultureel perspectief drie elkaar kruisende geschiedenissen: de communau-

In tegenstelling tot wat het Vlaams Belang beweert, is 'het volk' een zeer hybride begrip geworden. Cultuur heeft minder met harmonie en geborgenheid te maken, dan met ontmoeting, conflict en onderhandeling.

taire geschiedenis, de koloniale geschiedenis en de geschiedenis van de immigratie. De geschiedenis van de Vlaamse strijd, van het Vlaams nationalisme, van de verhouding van Vlaanderen tot Wallonië (en het Frans), en tot Nederland (en het Nederlands), en van de specifieke positie van Brussel, moet begrepen worden in een multicultureel perspectief. Decennialang heeft België al zijn politieke en culturele energie gestoken in de uitbouw van zijn federale structuur. Het kan niet anders dan dat dit gevolgen heeft gehad op de verhouding tot de migrantengemeenschappen, die gedwongen werden een keuze te maken in een voor hen ondoorzichtige strijd tussen Vlaanderen, Wallonië en Brussel. België heeft daarnaast een koloniaal verleden dat nog steeds meer verdrongen dan verwerkt is. De intellectuele en culturele interactie

met de Congolese gemeenschap was en is nog steeds, zeker in Vlaanderen, zeer gering. Tenslotte is er de geschiedenis van de migratie uit het zuiden. Al deze verbreekte en verschillende geschiedenissen moeten een onderdeel worden van onze nationale identiteit. Net zoals onze steden wordt ons verleden een lappendeken van verhalen. De waardemeter van de integratie is het absorptievermogen van een natie.

De resultaatverbintenissen die cultuurminister Anciaux voorstelt in de sport, jeugd- en cultuursector, kunnen door een tijdelijk en goed doordacht gebruik op korte termijn effect sorteren. Ook de vrouwenemancipatie maakte in het verleden en nu nog steeds gebruik van de strategie van de positieve discriminatie. Dergelijke maatregelen zijn bij momenten nodig om maatschappelijke evenwichten te herstellen.

We hebben dringend nood aan een gedurfde multiculturele verbeelding. Een verbeelding die de platgetreden paden verlaat en resoluut nieuwe wegen inslaat. Hierin spelen de kunsten en de kunstenaars een belangrijke rol. Schrijvers, theatermakers, schilders, filmmakers zijn bij uitstek diegenen die de grote veranderingen in onze samenleving in beelden en verhalen kunnen vatten, waarmee we ons kunnen identificeren, onszelf kunnen bevragen en heroriënteren. De culturele identiteit van Vlaanderen ligt voor ons, niet achter ons. We zijn wat we worden, niet alleen wat we waren. En dat 'worden' kan alleen maar in dialoog met alle groepen in de samenleving. Alleen dan ontstaat een krachtig cultureel elan: 'De historische waarheid van je ervaringen herkennen; de waarheid van andere culturen en ervaringen herkennen, de grootsheid en manipulatie waartoe cultuur in staat is herkennen; herkennen dat cultuur geen reeks monumenten is, maar een onophoudelijk engagement met processen van esthetische en intellectuele expressie en realisatie; en, uiteindelijk, in cultuur het potentieel voor stoutmoedige verbeelding en moedige uitspraken herkennen. Al het andere is minder interessant.' (Edward Said)